

The Old Testament and the problem of additional verses, Examining additional verses in the Codexes and translations of the Old Testament

Mohamad Sahaf kashani¹ | Mohamad mahdi Kazemi²

1. Corresponding Author , Postdoctoral Student, Research Institute of Islamic Sciences and Culture, 4th level of Seminary, Qom, Iran. E-mail: mskashani@chmail.ir
2. Level 3 of Islamic theology with Christian Orientation, level 4 of Seminary, Qom, Iran. E-mail: mkazemi14@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	There are several ancient versions of the Old Testament available today But these versions are hundreds of years away from the time of its compilation. The first codex of the Old Testament is less than 1200 years away from the time of compilation. And the later versions are about 2300 years away from the time of compilation. But unfortunately, these versions are not compatible with each other. And there are hundreds of verses or phrases that are in some versions, but in other versions there is no such verse at all. And this issue has also caused problems for translators. And even in today's modern translations there are many differences. And these translations are not the same and there are many differences between them. In this research, we examined some of the disputed verses of the Codexes or translations of the Old Testament. And we also examined some verses that the translators translated completely oppositely. The main question in this research is whether there is agreement between the existing versions of the Old Testament and its original versions. The results of this research, if proven, can cast doubt on the validity of some verses in the Old Testament. and as a result, doubt the validity of the Bible.
Article history: Received: 5 January 2023 Received in revised form: 15 January 2023 Accepted: 7 February 2023 Published online: 19 February 2023	
Keywords: Old Testament additional verses Codexes Dead Sea scroll Sinaitic version	

Cite this article: Sahaf kashani, M., & kazemi, M (2023). The Old Testament and the problem of additional verses, Examining additional verses in the Codexes and translations of the Old Testament. *Studies in Comparative Religion and Mysticism*, 6 (2), 69-92. DOI: 10.22111/jrm.2023.44711.1108

© The Author(s).

DOI: 10.22111/jrm.2023.44711.1108

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

عهد عتیق و مساله آیات الحاقی، بررسی آیات الحاقی در کدکس ها و ترجمه های

عهد عتیق

محمد صحاف کاشانی^۱ | محمد مهدی کاظمی^۲

۱. نویسنده مسئول، دانشجوی پسا دکتري، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامي، سطح ۴ حوزه علمیه، قم، ایران. رایانامه: mshkashani@chmail.ir
۲. سطح ۳ کلام اسلامي با گرایش مسیحیت، سطح ۴ حوزه علمیه، قم، ایران. رایانامه: mkazemi14@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	امروزه ده ها نسخه قدیمی از عهد عتیق در دسترس است. اولین نسخه های به نسبت کامل از عهد عتیق کمتر از ۱۲۰۰ سال با زمان تدوین فاصله دارند. و نسخه های متاخرتر نیز تا حدود ۲۳۰۰ سال با زمان تدوین فاصله دارند. ولی متاسفانه هماهنگی کاملی بین این نسخه ها وجود ندارد و صدها بند و یا عبارتی وجود دارد که در برخی از نسخه ها هست اما در سایر نسخه ها اصلا چنین بندی وجود ندارد و یا کاملا به گونه متضادی درج شده است. این مساله مترجمین را هم دچار دردسر کرده و لذا حتی در ترجمه های پر فروش امروزی نیز تفاوت ها و اختلافات زیادی دیده می شود. سوال اصلی در این تحقیق این است که آیا بین نسخه های موجود عهد عتیق با نسخه های اصلی آن تطابقی وجود دارد. نتایج این تحقیق در صورت اثبات میتواند در اعتبار برخی از آیات موجود در عهد عتیق تشکیک ایجاد نماید و در نتیجه حجیت این کتاب را با چالش روبرو نماید. در این تحقیق با روش کتاب خانه ای و بررسی نسخه های قدیمی به بررسی برخی از آیاتی پرداختیم که برخی از نسخه ها واجد آن و برخی فاقد آن می باشند.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۱۵	
تاریخ ویرایش: ۱۴۰۱/۱۰/۲۵	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۸	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۱/۳۰	
واژه های کلیدی: عهد عتیق، آیات الحاقی، کدکس ها، طومار بحر المیت، کدکس سینایی.	

استناد: صحاف کاشانی، محمد؛ و کاظمی، محمد مهدی (۱۴۰۱). عهد عتیق و مساله آیات الحاقی، بررسی آیات الحاقی در کدکس ها و ترجمه های عهد

DOI: 10.22111/jrm.2023.44711.1108

عتیق. مطالعات ادیان و عرفان تطبیقی، ۶ (۲)، ۶۹-۹۲

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

مقدمه

بایبل معتقد است که «تمامی آیات آن کلام خداست» (دوم تیموتائوس ۳، ص. ۱۶)، از همین رو مسیحیان معتقدند بایبل امروزی دقیقاً همان کتاب‌هایی است که از طرف خداوند وحی شده . ورفیلد^۱ الاهی‌دان انجیلی نیز معتقد است نه فقط قسمتی از بایبل، بلکه تمامی آن به‌طور یکسان الهامی است.^۲ در شورای ترنت (کاتولیک) تصویب شد تمام کسانی که الهامی بودن نوشته‌های بایبل را به صورت کامل و در تمام قسمت‌هایش تأیید نکنند، از کلیسا طرد خواهند شد.^۳ جان ولسلی در این زمینه می‌گوید: «آیا اگر بپذیریم که یک خطا در کتاب مقدس وجود دارد، حجیت تمام کتاب مقدس را به لرزه دریاورده‌ایم؟ فرد مسیحی اگر دریابد که کتاب مقدس در موردی او را واگذارده، دیگر نمی‌تواند مطمئن باشد که در بقیه موارد نیز او را وانخواهد گذارد».^۴

از طرفی میدانیم که از عهد عتیق ده‌ها نسخه قدیمی در دسترس وجود دارد قدیمی‌ترین نسخه‌های خطی از عهد عتیق مربوط به نسخه‌های کشف شده در غارهای قمران است که با عنوان طومارهای دریای مرده^۵ شناخته می‌شود این نسخه‌ها بین سالهای ۱۹۴۶ تا ۱۹۵۶ م کشف شد و قدمتش به حدود سه قرن قبل از میلاد تا قرن اول میلادی باز می‌گردد.^۶ نسخه‌های دیگر در دسترس نیز عبارتند از کدکس سینایی^۷ (کشف شده در ۱۸۴۴ م در صومعه کاترین در دامنه کوه سینا) قدمتش به حدود سال ۳۵۰ میلادی می‌رسد^۸ و یا کدکس واتیکانی^۹ (کشف شده در ۱۴۸۱ در کتابخانه واتیکان) قدمت آن به حدود سال ۳۲۵ تا ۳۵۰ میلادی می‌رسد. و کدکس اسکندریه^{۱۰} (کشف شده در

---

¹ . Warfield

² . Warfield, The Inspiration and Authirity of the Bible, p. 630

³ . Bowden, Christianity: The Complete Guide, p. 66.

⁴ . Foos, Harold and Patterson, “The Revelation, Inspiration, and Inerrancy of the Bible”, p. 94

⁵ . Dead Sea Scrolls

⁶ . Vermes, Geza. The Dead Sea Scrolls. Qumran in Perspective. p. 15

⁷ . Scrollso dex Sinaiticus

^۸ . یوسف خلیل، المدخل إلى العهد القديم، ص ۵۶.

⁹ . codex vaticanus

¹⁰ . Codex Alexandrinus

سال ۱۶۲۴ م.^{۱۱} مربوط به قرن چهارم و سایر نسخه ها که بسیار متاخر تر مانند کدکس واشنگتن^{۱۲} کدکس بیز^{۱۳} و کدکس افرایم^{۱۴} که مربوط به قرن پنجم و کدکس سانگالنسیس^{۱۵} کدکس و کدکس دوبلینسیس^{۱۶} و کدکس کوریدیتی^{۱۸} کدکس آتوس لاورنسیس^{۱۹} که مربوط به قرن نهم میلادی میباشند. و پنج کتاب سامری^{۲۰}، نسخه‌ای است که در سال ۱۲۲۷ میلادی نسخه‌برداری شده است.^{۲۱} و صرفاً شامل پنج سفر تورات است و مربوط به فرقه سامریان میباشند. و یکی از مشهورترین نسخه‌های کامل عهد عتیق نسخه ماسوریتیک^{۲۲} میباشد که قدمت آن را اواخر قرن نهم و اوائل قرن دهم میلادی می‌دانند.^{۲۳} به غیر از این نسخه‌ها ترجمه‌های قدیمی‌ای نیز از عهد عتیق موجود است از جمله ترجمه‌های آرامی که به عنوان تارگوم شناخته میشود و مشهورترین آنها تارگوم انکولوس^{۲۴} و تارگوم جانانان ابن عزرا^{۲۵} از مهم‌ترین آنها هستند.^{۲۶}

11. See: Paulien, The Text of the New Testament, p. 107, 109.

12. Codex Washingtonianus

13. Codex_Bezae

14. Codex Ephraemi Rescriptus. نسخه ناقص که مالک آن در قرن دوازدهم متن یونانی را

پاک کرده و به جای آن موعظه‌های کشیشی به نام افرایم را روی آن نوشته و بعد ها این نسخه بازسازی شد.

15. Codex Sangallensis

16. Codex Cyprius

17. Codex Dublinensis

18. Codex Koridethi کشف سال ۱۸۵۳ م

19. Codex Athous Lavrensis ۱۸۸۶ پیدا شده در سال

20. Samaritan Pentateuch

21. الصوری، التوراة السامریة، ص ۳۹۳-۳۹۴

22. Massoretic Text

23. Howell, "Masorah". <https://www.jewishencyclopedia.com>

24. Targum Onkelos

25. Targum Jonathan ben Uzziel

26. Bacher, Jewish Encyclopedia, p: 57-63

ولی متأسفانه این نسخه ها هماهنگی کاملی با یکدیگر ندارند و بین نسخه های قدیمی عهد عتیق صد ها تفاوت و اختلاف وجود دارد و این مساله میتواند ما را با مشکل بزرگی روبرو کند و انهم اینکه آیا باید این آیات را کلام خدا محسوب کنیم؟ اهمیت این مساله زمانی مشخص میشود که یوحنا نسبت به کم و زیاد کردن کلام خدا هشدار میدهد و مینویسد: «من به هر کس که کلام نبوت این کتاب را می شنود هشدار می دهم که اگر کسی چیزی بدان بیفزاید، خدا بلاهای نوشته شده در این کتاب را بر او خواهد افزود. و اگر کسی از کلام نبوت این کتاب چیزی کم کند، خدا او را از درخت حیات و از شهر مقدس، که در این کتاب درباره آنها نوشته شده است، بی نصیب خواهد ساخت.» (مکاشفه ۲۲، ص ۱۸-۱۹) علاوه اینکه این مساله ادعای وحیانی بودن تمام عهدین را نیز با چالش روبرو میکند. زیرا بایبلی که در اختیار و دسترس ما است واجد صد ها بند و عبارتی است که نسبت به وحیانی بودن آن اطمینان نداریم و نسخه های قدیمی کتاب مقدس فاقد این آیات میباشد. فرضیه این تحقیق این است که در صورت اثبات عدم تطابق بین نسخه موجود و نسخه های اصیل حجیت کتاب مقدس موجود مورد سوال قرار میگیرد.

در باره آیات الحاقی در بایبل بزبان انگلیسی اثار زیادی نوشته شده است از جمله جاسپار جیمزری^۱، در کتاب «خدا فقط یک بایبل را نوشت»^۲ این مساله را مورد بررسی قرار داده است پیتیر جی. توسن^۳، توسن^۴، نیز کتابی با عنوان «در تضاد با بایبل: نبردهای پروتستان آمریکایی بر سر ترجمه بایبل»^۴ " تدوین کرد که توسط انتشارات اکسفورد نیز منتشر شد لینکلن اچ. بلومل^۵، نیز کتابی با عنوان: مقایسه متن انتقادی عهد جدید شاه جیمز با برخی از ترجمه های مدرن، مطالعات بایبل و باستان گر همین رابطه تدوین نمود. و شاید یکی از بهترین کار ها در این حوزه را بروس ام. متزگر^۷، در

1. Jaspas James Ray
2. God Wrote Only One Bible
3. Peter J. Thuesen
4. In Discordance with the Scriptures: American Protestant Battles over Translating the Bible .
5. Lincoln H. Blumell
6. A Text-critical comparison of the King James New Testament with certain modern translations, Studies in the Bible and Antiquity
7. Bruce M. Metzger

کتاب تفسیر متنی بر عهد جدید یونانی جلدی همراه با عهد جدید یونانی^۱ انجام داده است. در زبان فارسی در این حوزه کار جدی صورت نگرفته تنها در پاورقی های ترجمه کتابمقدس ترسایان به بسیاری از این آیات الحاقی اشاره شده است^۲ و ترجمه هزاره نو نیز برخی از این آیات الحاقی را داخل پرانتز گذاشته است. در ادامه به بررسی برخی از مهمترین این آیات الحاقی در عهد عتیق خواهیم پرداخت.

آیات الحاقی در تورات

پیدایش ۴: ۸

«قائن با برادر خود هابیل سخن گفت بیا تا به صحرا برویم. و واقع شد چون در صحرا بودند، قائن بر برادر خود هابیل برخاسته، او را کشت». در تورات سامری، ترجمه یونانی سپتواجنت، ترجمه وولگات عبارت «بیا تا به صحرا برویم» ذکر شده؛ ولی در متن عبری ماسوریتیک این عبارت وجود ندارد.^۳ امروزه مترجمین در ترجمه این عبارت سر در گم هستند ترجمه هایی از قبیل^۴، KJV^۵، ESV^۶، NASB^۷، NKJ^۸ و ترجمه فارسی قدیم فاقد عبارت "بیا به صحرا برویم" هستند. اما ترجمه هزاره نو،^۹ CSB^{۱۰}، NLT^۹، NIV^۸ این عبارت را در متن خود ذکر کردند. ترجمه ترسایان نیز عبارت را اینگونه ترجمه کرده «بیا برویم بیرون»: و در زیر نویس توضیح داده که در عبری هیچ گاه نقل قول

1. A Textual Commentary on the Greek New Testament A Companion Volume to the UBS Greek New Testament

۲. کتاب مقدس ترسایان، مقدمه و توضیحات طبق ترجمه: بین الکلسایی کتاب مقدس، کانون یوحنا رسول، سایت ایران کاتولیک (<http://iran catholic.com>)، ۲۰۱۵م.

3. Ryle, Cambridge Bible for Schools and Colleges, Genesis 4: 8 , ترجمه .

هزاره نو، ذیل بند پیدایش ۴: ۸

4 English Standard Version

5 . King James Version

6 . New King James Version

7 . New American Standard

8 New International Version

9 . New Living Translation

10 . Christian Standard Bible

مستقیم بعد از این ساختار نمی آید به همین جهت ترجمه های قدیمی چنین عبارتی را اینچنین تکمیل کردند.

پیدایش ۱۲: ۱۰-۲۰؛

در نسخه ای از کتاب مقدس که امروزه رایج است، داستان سفر ابراهیم به مصر و ازدواج فرعون مصر با ساره همسر ابراهیم به صورت بسیار مختصر بیان شده است؛ اما در نسخه قمران این داستان بسیار طولانی است و جزئیاتی در آن ذکر شده که اصلاً در تورات های امروزی وجود ندارد. این اضافات در یکی از چهار طوماری از طومار های بحر المیت که از متروپولیتن سریانی خریداری شده بود وجود داشت، این طومار ها بسیار شکننده بودند و باز کردن آن با مشکلات زیادی همراه بود. چند صفحه آخر طومار به باب های ۱۲، ۱۳، ۱۴ و ۱۵ سفر پیدایش می پردازد بخشی از این اضافاتی که در طومارهای بحر المیت از زبان ابراهیم آمده است عبارت است از:

پس از گذشت پنج سال سه نفر از مردان پادشاه مصر آمدند [به دستور] فرعون تا بدین ترتیب احوال مرا و همسر م و کارم را بپرسند... در اثنای جشن، آنان همسر م را دیدند لذا نزد پادشاه رفتند و زیبایی او را توصیف کردند.^۱

... و جلوه صورتش چه زیبا است... و موی سرش چقدر... خوب است، چشمانش چه نیکو هستند و بینی اش و تابناکی چهره اش چه دل انگیز است... سینه اش چه زیبا است و سفیدی اش چه دلنشین... و همه آنچه از دستانش به نظر می آید. چه کف های خوبی دارد و انگشتان دستش چه بلند و نیکو است. پاهایش چه زیبا و ران هایش چه بی عیب هستند. هیچ یک از دوشیزگان و نوعروسان که به حجله زفاف می روند از او زیباتر نیستند. محبوب تر از همه زنان است و زیبایی اش از همه آنها بیش تر است و با این همه زیبایی، خردمند نیز هست. سر دستانش خوش نما است. و چون شاه سخن هورکانوش و دو همراهش را شنید و دید که هر سه آنها چون یک تن با او سخن گفتند، دلش بسیار بدان زن مایل شد و در پی او فرستاد تا وی را به نزدش بیاورند. پس به او نگریست و دلنشینی اش را ستود و او را به همسری گرفت و خواست مرا بکشد و سارای با پادشاه گفت و گو کرد و گفت: او برادر من است، باشد که با من بهتر شود (تا بدین وسیله منفعت یابم). ... آن شب خدای متعال باد مهلکی

¹. Martinez, The Dead Sea Scrolls Translated: The Qumran Texts in English, Col. XIX, p. 232.

وزانید تا او همهٔ اهل خانه‌اش را دچار کند، بادی بسیار نحس و آن باد، بر او و همهٔ خانه‌اش فرود آمد تا جایی که وی نتوانست نزدیک آن زن برود و او را نشناخت و او دو سال تمام با وی بود.^۱

توضیحات کامل این ماجرا که چندین صفحه میشود در نسخه ماسوریتهیک تورات و ترجمه‌های چاپی موجود اعم از فارسی و انگلیسی وجود ندارد.^۲

پیدایش ۱۳، ۱۴، ۱۵:

در این باب ها کتاب پیدایش داستان اسارت لوط نیز نقل شده است و نسخه قمران داستانی بسیار طولانی نقل می‌کند که اصلاً در نسخه عبرانی آن وجود ندارد. و داستان رویای ابراهیم و شرح سفری که پس از آن می‌رود را در طی چندین صفحه بیان میکند^۳ که در نسخه های رایج عهدین وجود ندارد.^۴ و این مقدار تفاوت در سایر کتاب ها کمتر دیده میشود که صدها بند و چندین صفحه مطلب در قدیمی ترین نسخه سفر پیدایش وجود دارد که هیچ نشانه ای از آنها در نسخه های بعدی دیده نمیشود حجم اضافات کشفیات قمران با سایر نسخه های قدیمی کتاب پیدایش انقدر زیاد است که محققان به آن عنوان اپوکریفای سفر پیدایش دادند آنان این طومار را شبیه کتاب های اپوکریفایی که با لحن آخر زمانی نوشته شده‌اند می‌دانند.^۵

پیدایش ۲۱: ۱۶:

در این بند در باره داستان سکونت هاجر و اسماعیل در صحرا مینویسد «و به مسافت تیر پرتابی رفته، در مقابل وی بنشست، زیرا گفت: موت پسر را نبینم. و در مقابل او نشست، آواز خود را بلند

^۱. Martinez, The Dead Sea Scrolls Translated: The Qumran Texts in English , Col.XX, p. 233-234

^۲. کاظمی، محمد مهدی، طومارهای بحر المیت؛ نقد و بررسی نقش آن در شناخت مسیحیت نخستین و شخصیت تاریخی حضرت عیسی، ص ۸۴-۸۵

^۳. The Dead Sea Scrolls Translated, Genesis Apocryphon, Col. XXI P.234-235

^۴. کاظمی، محمد مهدی، طومارهای بحر المیت؛ نقد و بررسی نقش آن در شناخت مسیحیت

نخستین و شخصیت تاریخی حضرت عیسی، ص. ۸۶-۸۷

^۵. یادین، سرگذشت طومارها، ص ۱۹۵.

کرد و بگریست». در متن عبری و ترجمه یونانی سپتواجنت در آخر بند نوشته شده است: «پسر بگریست» ولی در سایر متون عبارت چنین است که «هاجر بگریست»^۱.

پیدایش ۴۷: ۲۱؛

در این بند در باره رفتار یوسف با مردم مصر در زمان قحطی نوشته است «خلق را از این حد تا به آن حد مصر به شهرها منتقل ساخت». در تورات سامری و ترجمه یونانی سپتواجنت آمده است که «به بندگی گرفت». ترجمه هزاره نو و ترجمه قدیم و ترجمه های KJV, NKJ, NASB مطابق ترجمه اول «به شهر منتقل ساخت» ترجمه کردند و ترجمه ترسایان، و مژده برای عصر جدید NIV, ESV, NLT «به بندگی گرفت» ترجمه کردند.

پیدایش ۴۷: ۳۱؛

«اسرائیل بر سر بستر خود سجده کرد». در ترجمه سپتواجنت ذکر شده: «اسرائیل در حالی که به سر عصای خود سجده کرد»^۲.

ترجمه NIV، ABPE^۳، BST، مطابق ترجمه سپتواجنت کلمه «عصا» ترجمه کردند و نقل قول عبرانیان ۱۱: ۲۱ نیز همین کلمه «عصا» را تأیید میکند اما عموم ترجمه های فارسی و انگلیسی مطابق نسخه های عبری واژه «بستر» ترجمه کردند ترجمه ترسایان نیز معتقد است واژه «بستر» دقیق تر است علاوه اینکه مطابق با پیدایش ۴۸: ۲ و ۴۹: ۳۳ است^۴.

سفر خروج ۱۲: ۴۰؛

در نسخه سپتواجنت و سامری آمده: «و توقف بنی اسرائیل و پدرانشان، که در سرزمین کنعان و مصر سکنی گزیده بودند چهار صد و سی سال بود»، اما این فراز در نسخه ماسوریتهک متفاوت است: «و

۱. Spence and Excell, The Pulpit Commentary, Genesis 21: 16; پاورقی ترجمه

هزاره نو، ذیل بند پیدایش ۲۱: ۱۶

۲. Ryle, Cambridge Bible for Schools and Colleges, Genesis 47: 21؛ پیدایش ۴۷

پاورقی ترجمه هزاره نو ۲۱؛

۳. Ibid, Genesis 47: 31; ۳۱: ۴۷؛ ذیل پیدایش ۴۷: ۳۱

۴. Aramaic Bible in Plain English

۵. پاورقی ترجمه ترسایان پیدایش ۴۷: ۳۱

توقف بنی اسرائیل، که در مصر سکنی گزیدند، چهار صد و سی سال بود.^۱ ترجمه BST مطابق ترجمه ماسوریتیک عبارت «کنعان» را در ترجمه آورده اما سایر ترجمه ها صرفاً «مصر» را ذکر کردند. اعداد ۹: ۱۶؛

«همیشه چنین بود که ابر در روز آن را می پوشانید و منظر آتش در شب». در ترجمه یونانی سپتواجنت، سریانی و وولگات عبارت «در روز» وجود ندارد.^۲ مبتنی بر همین اختلاف، برخی از ترجمه ها مانند NIV, NLT, CSB و ترجمه قدیم عبارت «در روز» را ذکر نکرده اند، اما سایر ترجمه ها از جمله ترجمه هزاره نو و ترسایان ESV, KJV . BASB عبارت «روز» را به متن اضافه کرده اند.

تثنیه ۳۲: ۸؛

بند هشتم از غزل موسی، در متن ماسوریتیک چنین است «که حضرت اعلی اقوام را بر حسب تعداد «پسران (فرزندان) اسرائیل» تقسیم می کند» در حالی که در طومار QDeutj۴ از طومارهای بحرالمت و نیز در نسخه سپتواجنت چنین آمده است که اقوام بر حسب «پسران الوهیم» (خدا) تقسیم شدند.^۳

ترجمه های قدیم، مزده، ترسایان، NASB, NIV, KJV «فرزندان اسرائیل» را انتخاب کردند اما ترجمه های هزاره نو، ESV, NLT عبارت «پسران خدا» را برای ترجمه گزینش کردند. در پاورقی ترسایان اشاره شده که ترجمه «بنی اسرائیل» مطابق نسخ عبری است اما در نسخ یونانی و قمران ترجمه دیگری ارائه میدهد «مطابق تعداد پسران خدا» در این صورت منظور موجودات الهی است که خداوند برای نگاهی از ملتها گمارده است به این ترتیب اشاره ضمنی به «خدایان دیگر» میشود و این بعدها باعث تعجب نسخه برداران و مترجمان شده و لذا اقدام به اصلاح متن کردند.^۴

تثنیه ۳۲: ۴۳؛

«ای آسمان ها با او شادمانی کنید و ای خدایان جملگی در برابرش سر فرود آرید. ای قوم ها با قوم او شادمان باشید و پسران خدا در او تقویت یابند، زیرا انتقام خون فرزندان خود را می ستاند». عبارت

1. Barton, The Samaritan Pentateuch. Exodus ۱۲:۴۰

2. Gill, Gill's Exposition of the Entire Bible, Numbers 9: 16.

3. Stevens, Does Deuteronomy 32: 8 refer to " Sons of God" or" Sons of Israe: 131-141; Heiser, Deuteronomy 32:8 and the Sons of God: 52-74

۴ . ترجمه ترسایان، پاورقی تثنیه ۳۲: ۸

«ای خدایان جملگی در برابرش سر فرود آرید» در متن عبری ماسوریتیک نیامده است، ولی در ترجمه یونانی سپتواجنت یافت می‌شود و همچنین عبارت «زیرا انتقام خون فرزندان خود را می‌ستانند» در طومارهای بحرالمیت و ترجمه یونانی سپتواجنت به شکل «انتقام خون خدمتگذاران» آمده است.^۱ ترجمه هزاره نو و بصورت کامل متن را ذکر کرده اما ترجمه قدیم، ترسایان و NIV, KJV بصورت ناقص ذکر کرده در پاورقی ترجمه ترسایان اشاره شده که در نسخه قمران بعد از عبارت برای او شادی کنید آمده «و جمیع فرشتگان خدا برای او نیرومند باشد»^۲ که این اضافه در سایر نسخه ها نیست اما ترجمه NLT این اضافه را ذکر کرده است.

آیات الحاقی در سایر کتاب‌های تاریخی

داوران ۵: ۷؛

«روستانشینان در اسرائیل نایاب و نابود شدند» که در ترجمه یونانی سپتواجنت آمده «حاکمان در اسرائیل نایاب و نابود شدند».^۳ مبتنی بر همین اختلاف برخی از ترجمه‌ها مانند ترجمه قدیم و ASV, ABPE این عبارت را به «حاکمان» ترجمه کرده‌اند و سایر ترجمه‌ها مانند ترجمه هزاره نو، NIV, ESV, NASB, NLT به «روستانشینان» ترجمه کردند و ترجمه ترسایان «راهنمایان» ترجمه نموده است.

داوران ۱۴: ۱۵؛

«در روز چهارم به زن شمشون گفتند شوهرت را اغوا کن». در نسخه‌های ترجمه یونانی سپتواجنت و ترجمه سریانی آمده است در «روز هفتم».^۴ مبتنی بر همین اختلاف برخی از مترجمان مانند نسخه‌های KJV, ESV, NKJ و ترجمه قدیم «روز هفتم» ترجمه کرده‌اند و سایر ترجمه‌ها از جمله NIV, NLT, ESV, NASB و ترجمه هزاره نو و ترسایان «روز چهارم» ترجمه کردند.

داوران ۱۶: ۱۳؛

دلیله باز به شمشون گفت: «تو بار دیگر مرا مسخره کرده و به من دروغ گفتی. حال راست بگو که چطور می‌توان تو را بست؟» سامسون جواب داد: «اگر هفت حلقه موی سر مرا، با نخ به هم ببافند و

^۱ . ترجمه هزاره نو، ذیل تثنیه ۳۲: ۴۳

^۲ . ترجمه ترسایان پاورقی تثنیه ۳۲: ۴۳.

^۳ . Ryle, Cambridge Bible for Schools and Colleges, Judges 5: 7.

^۴ . Ibid, Judges 14: 15

با یک میخ محکم ببندند، آنگاه من ضعیف و مثل مردان عادی می‌شوم.» در ترجمه یونانی سپتواجنت جمله آخر وجود ندارد.^۱

ترجمه‌هایی مانند هزاره نو NIV, NLT, ESV این عبارت افزوده را در کتاب خود ذکر کردند اما ترجمه‌هایی مانند ترجمه قدیم KJV, CSB عبارت افزوده را ذکر نکردند.

داوران ۱۹: ۱۸؛

«او وی را گفت: ما از بیت لحم یهودا به آن طرف کوهستان افرایم می‌رویم، زیرا از آنجا هستیم و به بیت لحم یهودا رفته بودم، و الان عازم خانه خداوند هستیم، و هیچ کس مرا به خانه خود نمی‌پذیرد.» در ترجمه یونانی سپتواجنت به جای عبارت «خانه خدا» عبارت «خانه خود» آمده است.^۲ مبتنی بر همین اختلاف برخی از مترجمان مانند قدیم ویرایش شده، ترسایان و NLT, NASB, NHE^۳ نوشته‌اند «اکنون عازم خانه خود هستیم»؛ اما سایر مترجمان از جمله ترجمه‌های قدیم و هزاره نو و NIV, ESV, KJV ترجمه کردند که «اکنون عازم خانه خدا هستیم».

اول سموئیل ۱: ۲۴؛

در نسخه‌های طومارهای بحرالحمیت، ترجمه یونانی سپتواجنت و ترجمه سریانی آمده است: «پس چون پسر را از شیر بازگرفت، او را با خود برداشته، به همراه گاو نری سه ساله و یک ایغه آرد و مَشکی شراب به خانه خداوند در شیلوه برد»؛ اما در نسخه ماسورتیک آمده است که «همراه با سه گاو نر».^۴ مبتنی بر همین اختلاف برخی از ترجمه‌ها مانند KJV, NASB و ترجمه قدیم «سه گاو» ترجمه کرده‌اند، ولی سایر ترجمه‌ها از جمله ترجمه NIV, NLT, ESV و ترجمه هزاره نو و ترسایان به صورت «گاو نر سه ساله» ترجمه کرده‌اند.

ترجمه ترسایان در پاورقی تاکید کرده در نسخه قمران و یونانی عبارت «و نان» را نیز اضافه دارد.^۵

اول سموئیل ۱۰: ۱؛

۱. Ryle, Cambridge Bible for Schools and Colleges, Judges 14: 15; داوران ۱۶: ۱۵

ترجمه هزاره نو، ذیل بند ۱۳

۲. Ibid, Judges 19: 18

۳. New Heart English Bible

۴. ترجمه هزاره نو، ذیل بند.

۵. ترجمه ترسایان پاورقی اول سموئیل ۱: ۲۴

در ترجمه یونانی سپتواجنت آمده است: آنگاه سموئیل ظرف روغن را برگرفت و بر سر شائول ریخته، او را بوسید و گفت: «خداوند تو را مسح کرده تا بر قوم او اسرائیل حاکم باشی. تو بر قوم خداوند حکم خواهی راند و آنان را از دست دشمنان پیرامونشان نجات خواهی بخشید. و نشان اینکه خداوند تو را مسح کرده تا بر میراث او حاکم باشی این خواهد بود که...»؛ اما در متن عبری این بند بسیار کوتاه تر است و سموئیل فقط می گوید: «خداوند تو را مسح کرده تا بر میراث او حاکم باشی».^۱ ترجمه های قدیم NIV, NLT فاقد این عبارت هستند اما ترجمه های هزاره نو ESV, BST و اجد این اضافه میباشند.

دوم سموئیل ۸: ۱۲؛

«یعنی از آرامیان و موآب و بنی عمّون و فلسطینیان و عمالقه و از غنیمت هدّدعزّر بن رَحُوب پادشاه صوبه. و داوود برای خویشتن تذکره‌ای برپا نمود هنگامی که از شکست دادن هجده هزار نفر از آرامیان در وادی ملح مراجعت نمود». در برخی از نسخه‌های عبری، ترجمه یونانی سپتواجنت و سریانی (همچنین رجوع کنید به اول تواریخ ۱۸: ۱۱-۱۲)، به جای «آرامیان» آمده از «ادومیان».^۲ مبتنی بر همین اختلاف برخی از مترجمان مانند NIV, NLT, ESV، ترجمه هزاره نو ترجمه کرده‌اند «ادومیان» و برخی دیگر از ترجمه‌ها مانند NASB و PS Tanakh 1917 و ترجمه قدیم و ترسایان ترجمه کرده‌اند «آرامیان».

دوم سموئیل ۱۵: ۷؛

طبق برخی از نسخه‌های ترجمه یونانی سپتواجنت، سریانی: «پس از گذشت چهارسال، آبشالوم به پادشاه گفت: تمنا اینکه اجازه دهی بروم و نذری را که برای خداوند در حبرون کرده‌ام، ادا کنم»؛ اما در متن عبری به جای چهار سال، «چهل سال» آمده است. در ترجمه وولگات نیز ترجمه شده «چهل و هفت سال».^۳ مبتنی بر همین اختلاف برخی از ترجمه‌ها مانند NIV, CSB، و ترجمه هزاره نو ترجمه «چهار سال» را ترجیح داده‌اند، اما سایر ترجمه‌ها مانند ترجمه NASB, KJV، و ترجمه فارسی قدیم به «۴۰ سال» ترجمه کرده‌اند.

دوم تواریخ ۱: ۱۳؛

1. Ryle, Cambridge Bible for Schools and Colleges, 1 Samuel 10:1

2. Spence and Excell, The Pulpit Commentary, 2 Samuel 8: 12

3. Ibid, 2 Samuel 15: 7;

«آنگاه سلیمان از مکان بلند واقع در جبعون، از حضور خیمه ملاقات به اورشلیم بازگشت، و بر اسرائیل سلطنت کرد». نسخه‌های عبری نوشته‌اند به مکان بلند جبعون بازگشت، اما نسخه سپتواجنت نوشته است سلیمان جبعون را ترک کرد.^۱ عموم ترجمه‌های بر اساس نسخه‌های عبری ترجمه کردند.

دوم تواریخ ۳: ۳-۴؛

«این است زیربنایی که سلیمان برای بنای خانه خدا تعیین کرد: درازای آن بر حسب ذراع قدیم، شصت ذراع. و پهنای آن بیست ذراع بود. درازای ایوان مقابل خانه، برابر با پهنای خانه، بیست ذراع بود، و بلندای آن یکصد و بیست ذراع. سلیمان آن را از درون با طلای ناب پوشانید». بر خلاف نسخه عبری که پهنای خانه خدا را ۶۰ ذراع معین کرده، در ترجمه سریانی پهنای خانه خدا را «۳۰ ذراع» بیان شده که مطابق با نقل اول پادشاهان ۶: ۲ است.^۲ همچنین در برخی از نسخه‌های ترجمه یونانی سپتواجنت و سریانی ارتفاع خانه «بیست ذراع» ذکر شده که در حدود ۹ متر است، اما در نسخه عبری «یکصد و بیست ذراع» آمده که معادل ۵۴ متر است.^۳ ترجمه ترسایان در پاورقی مینویسد عبارات این بند مبهم است و ترجمه صرفاً بر اساس حدس و گمان صورت گرفته است.^۴

آیات الحاقی در کتاب‌های حکمت و موعظه

بخش دوم عهد عتیق بخش موعظه و حکمت است که شامل ۵ کتاب می‌باشد در این مجموعه نیز آیات الحاقی زیادی دیده می‌شود.

مزامیر ۳۷: ۱۸-۱۹

در کتاب مزامیر بین نسخه ماسوریتیک و نسخه قمرانی تفاوت‌های چشم‌گیری وجود دارد. در مزمور ۳۷: ۱۸-۱۹، نسخه ماسوری دارای این فقرات است که نسخه قمران آن را ذکر نکرده است: *يَهُوَه* روزهای کاملان را می‌داند و میراث ایشان خواهد بود تا ابدالآباد. در زمان بلا خجل نخواهند شد.^۵

مزمور ۳۷: ۲۰؛

«اما شیران هلاک خواهند شد، و دشمنان خداوند همچون زیبایی چمنزارها محو خواهند گردید، آری، همچون دود محو خواهند شد».

^۱ . کتاب مقدس ترسایان، پاورقی بند دوم تواریخ ۱: ۱۳

^۲ . همان، ذیل بند دوم تواریخ ۳: ۳-۴

^۳ . ترجمه هزاره نو، ذیل بند دوم تواریخ ۳: ۴

^۴ . کتاب مقدس ترسایان پاورقی دوم تواریخ ۳: ۴

^۵ Martinez, The Dead Sea Scrolls Translated, Psalms Peshet, p. 203- 206

در یکی از کشفیات غارهای قمران به جای کلمه «دشمنان»، کلمه «دوستان» آمده است. به این ترتیب در این فقره از بین رفتن دوستان یهوه پیش‌بینی شده است.^۱

مزمور ۳۷: ۲۷-۲۸؛

همچنین در نسخه ماسوری آمده است: «از بدی برکنار شو و نیکویی بکن. پس ساکن خواهی بود تا ابدالآباد. زیرا یهوه انصاف را دوست می‌دارد و مقدسان خود را ترک نخواهد فرمود. ایشان محفوظ خواهند بود تا ابدالآباد». نسخه قمران این عبارت وجود ندارد و به جای آن آمده است: «ناعادلان تا ابد نابود خواهند شد».^۲ عموم ترجمه‌ها از ذکر اضافه خود داری میکنند.

مزامیر ۱۰۵: ۲۸؛

ترجمه سپتواجنت نوشته است: «او تاریکی فرستاد و ظلمت پدید آمد؛ زیرا با کلام او مخالفت ورزیدند»؛ اما متن عبری کاملاً بر عکس است و نوشته است: «مخالفت نورزیدند».^۳ مبتنی بر همین اختلاف برخی از ترجمه‌ها از جمله NLT, BSB^۴ ترجمه مژده برای عصر جدید نوشتند «مخالفت نورزیدند»، اما سایر ترجمه‌ها مانند NIV, ESV هزاره نو، قدیم نوشته‌اند: «مخالفت ورزیدند». ترجمه ترسایان نیز در عبارتی متفاوت «توجه نکردند» ترجمه نموده و در پاورقی ذکر شده نسخه های یونانی و سریانی رد کردند ترجمه وولگالت «سخنانش را عبث نساختند» ژروم «به سخنان او بی ایمان نشدند»^۵

آیات الحاقی در کتاب‌های پیشگویی

بخش سوم عهد عتیق شامل ۱۷ کتاب پیشگویی است در این مجموعه نیز آیات الحاقی زیادی دیده میشود.

اشعیا ۴: ۲

در اشعیا ۴: ۲ می‌گوید: «در آن روز شاخه‌ای از خداوند، به زیبایی و جلال و ثمری از زمین خواهد بالید و می‌آید برای آنان از اسرائیل که گریختند». و این بند به مملکت شمالی اشاره دارد که بعد از حضرت سلیمان از فرزند سلیمان تبعیت نکردند و اعلام استقلال نمودند اما نسخه قمران به این

1. Ibid

2. Martinez, The Dead Sea Scrolls Translated, Psalms Peshet, p. 203- 206

3. Ryle, Cambridge Bible for Schools and Colleges, Psalms 105: 28

4. Berean Standard Bible

۵. کتاب مقدس ترسایان، پاورقی مزامیر ۱۰۵: ۲۸.

عبارت می‌افزاید: «و یهودا» (یعنی هم مملکت شمالی و هم مملکت جنوبی). در آیه پنجم، نسخه قمران فاقد این عبارت است: «و دودی در روز و درخشش آتشی شعله‌ور در شب؛ زیرا بر هر جلالی، پوششی خواهد بود» و در آیه ششم نیز این عبارت را نمی‌بینیم: «و در هنگام روز به جهت سایه، خیمه گاهی خواهد بود».^۱

اشعیا ۱۹: ۱۸:

«در آن روز پنج شهر در مصر به زبان کنعانیان سخن خواهند گفت، و برای خداوند لشکرها سوگند وفاداری یاد خواهند کرد. و یکی از این شهرها، شهر آفتاب خوانده خواهد شد». در برخی نسخه ماسوریتیک، طومارهای بحرالْمیت و در ترجمه وولگایت چنین است؛ ولی در بسیاری دیگر از دست‌نوشته‌های ماسوریتیک: «شهر هلاکت» آمده است.^۲

مبتهی بر این اختلاف، برخی از ترجمه‌ها مانند NIV, CSB, ISV^۳ و ترجمه هزاره نو «شهر آفتاب» ترجمه کرده‌اند و برخی دیگر از ترجمه‌ها مانند KJV, NASB, ESV و ترجمه قدیم «شهر هلاکت» ترجمه کردند.

در پاروقی ترجمه ترسایان ترجمه‌هایی دیگر مانند «شهر عدالت»، «شهر مشروعیت» نیز برای این عبارت گفته شده است.^۴

اشعیا ۲۱: ۱۶:

به جای عبارت «زیرا خدا به من گفته بود، بعد از یک سال طبق سال‌های مزدوران و همه جلال قیدار تباہ خواهد شد»، نسخه قمران در اینجا درج کرده: «در سه سال...».^۵ از همین رو ترجمه ISV «سه سال» ترجمه نموده ولی سایر مترجمین همان «یک سال» ترجمه کردند.

اشعیا ۴۰: ۱۲:

متن ماسوریتیک می‌گوید: «کیست که آب‌ها را با کف دست خود پیموده و افلاک را با وجب اندازه گرفته و غبار زمین را به کیل گنجانیده و کوه‌ها را به قپان و تل‌ها را به ترازو وزن کرده است؟». در

^۱ . یادین، سرگذشت طومارها، ص ۱۱۷-۱۱۸.

^۲ . Ryle, Cambridge Bible for Schools and Colleges, Isaiah 19: 18

^۳ . International Standard Version

^۴ . ترجمه ترسایان پاروقی اشعیا ۱۹: ۱۸؛

^۵ . یادین، سرگذشت طومارها، ص ۱۱۷-۱۱۸.

نسخ کشف شده در غارهای قمران آمده است: «کیست که آب‌های دریا را... پیموده». در زبان عبری بین اب دریا ها و ابها تفاوت بسیار کوچکی وجود دارد (מַיָּם = آب‌های دریا؛ מַיָּם = آب‌ها). به نظر میرسد عبارت طومارهای بحر المیت به خاطر مراعات نظیری که دارد، بهتر از عبارت ماسوریٹیک باشد.^۱

ترجمه های عصر جدید و NLT «آب دریاها یا اقیانوسها» ترجمه کردند و سایر ترجمه ها مانند ترجمه قدیم، هزاره نو NASB, KJV, «آب ها» ترجمه کردند

اشعیا ۶۱: ۱؛

«روح خداوندگار یهوه بر من است، زیرا که خداوند مرا مسح کرده است تا فقیران را بشارت دهم. او مرا فرستاده تا دلشکستگان را التیام بخشم، و آزادی را به اسیران و رهایی را به محبوسان اعلام کنم». در نسخه عبری آمده «و رهایی را به محبوسان»، اما در نسخه ترجمه یونانی سپتواجنت آمده: «نابینایان را به بینایی». عموم مترجمین مطابق نسخه عبری این بند را ترجمه نمودند.

ارمیا ۲۳: ۳۹؛

«پس به یقین من شما را فراموش خواهم کرد»، اما در نسخه ترجمه یونانی سپتواجنت آمده است: «بلند خواهم کرد». ^۲مبتنی بر این اختلاف، مترجمان عهدین نیز دچار سردرگمی شدند ترجمه ESV، ترسایان مطابق نسخه سپتواجنت «بلند خواهم کرد» و ترجمه قدیم، هزاره نو، NIV, NLT, KJV, NASB «فراموش خواهم کرد» ترجمه کردند.

ارمیا ۵۱: ۶۴؛

«و بگو به همین‌گونه بابل نیز به سبب بلایی که بر آن نازل خواهم کرد، غرق خواهد شد و دیگر برنخواهد خاست». سخنان ارمیا تا بدین جاست. ^۳متن عبری بعد از عبارت «و دیگر برنخواهد خاست» چنین ادامه پیدا می‌کند: «و خود را خسته می‌سازند»، از آنجا که این عبارت هیچ ارتباطی با جمله قبل ندارد احتمالاً توسط نسخه‌بردار به اشتباه از آخر آیه ۵۸ رونویسی شده است. ^۴

مراثی ارمیا ۳: ۲۲

^۱ مقایسه‌ای که در این جا شده است بر اساس کتاب سرگذشت طومارها ص ۱۱۷-۱۱۸ است.

^۲ Ibid, Jeremiah 23: 39

^۳ Ibid, Jeremiah 51: 64 ۶۴:۵۱ ترجمه هزاره نو، ذیل بند ارمیا ۵۱: ۶۴

^۴ . ترجمه ترسایان پاورقی ارمیا ۵۱: ۶۴

«محبتهای خداوند هرگز پایان نمی‌پذیرد، زیرا که رحمت‌های او بی‌زوال است» در برخی از نسخه‌های عبری و ترجمه یونانی و متون سریانی و تارگوم‌ها نوشته «از محبت‌های خداوند است که تلف نشدیم»^۱ علت این اختلاف در این است که متون سنتی فعل را با ضمیر اول شخص آورده (فیض‌های یهوه - برای این است که « ما به پایان نرسیدیم) اما یک نسخه عبری و برخی از ترجمه‌های کهن فعل را بدون ضمیر آورده و لذا میشود فیض‌های یهوه به پایان نرسد^۲ برخی از ترجمه‌های مانند هزاره نو، ترسایان NLT,ESV,NASB این بند را «پایان نمی‌پذیرد» ترجمه کردند اما ترجمه‌های قدیم KJV,NIV, «تلف نشدیم» ترجمه نمودند.

حزقیال ۱۸: ۱۷:

در ترجمه یونانی سپتواجنت آمده است: «و دست خویش از گناه بازدارد» که تفسیر بند ۸ همین باب است؛ اما در نسخه‌های عبری آمده است: «دست خویش از فقیران بگیرد»^۳. مبتنی بر این اختلاف برخی از مترجمان مانند ترجمه هزاره نو و ESV «گناه» و برخی از ترجمه‌ها مانند ترجمه قدیم NASB, NIV, NLT, KJV, «فقر» ترجمه کردند. ترجمه ترسایان نیز بصورت متفاوت مبتنی بر بند ۸ همین باب و یک نسخه یونانی «بی‌عدالتی» ترجمه کرده است.

حزقیال ۴۰: ۱۴:

«همچنین دیوارهای درونی دالان دروازه را تا سر ایوان صحن، دور تا دور اندازه گرفت، که پنجاه ذراع بود». در بسیاری نسخه‌ها رقم «شصت ذراع» آمده است.^۴ مبتنی بر این اختلاف عموم ترجمه‌های انگلیسی و ترجمه قدیم اندازه را «۶۰ ذراع» و در برخی از ترجمه‌ها از جمله ترجمه هزاره نو و ترسایان «۵۰ ذراع» بیان شده است. برخی از ترجمه‌ها مانند^۵ BST «۲۰ ذراع» ترجمه کردند

حبقوق ۱: ۷:

^۱. Spence and Excell, The Pulpit Commentary, Lamentations 3: 22; ترجمه

ترسایان، ذیل بند مراثی ارمیا ۳: ۲۲

^۲. پاورقی ترجمه ترسایان ذیل بند

^۳. ترجمه هزاره نو، ذیل بند. حزقیال ۱۸: ۱۷

^۴. Ryle, Cambridge Bible for Schools and Colleges, Ezekiel 40: 14.

^۵. Brenton Septuagint Translation

در طومارهای بحرالْمیت آمده است: «ایشان هولناک و مهیب می باشند و از طرف خودشان حکمت و جلال شان خواهد آمد»، در حالی که در نسخه ماسوریٹیک، عبارت «و از طرف خودشان حکمت و جلال شان خواهد آمد» موجود نیست.^۱ عموم مترجمین این اضافه را ذکر کردند.

حبقوق ۱: ۹؛

عبارت طومارهای بحر المیت چنین است: «جمیع ایشان برای ظلم می آیند. عزیمت روی ایشان به طرف پیش است تا تمام امت ها را همچون عقابی که سیر نمی شود به چنگال خود در آورند و تمام [امت ها] را با کینه و خشم و کوچکی مخاطب خویش قرار می دهند، چراکه خداوند در حق آنها گفت چهره آنان هم چون باد شرق است و اسیران را [مثل ریگ] جمع می کنند». اما عباراتی که زیرشان خط کشیده شده است در نسخه ماسوریٹیک موجود نیست.^۲ عموم مترجمین هم از ذکر این اضافه خود داری کردند.

حبقوق ۱: ۱۷؛

«آیا باید همچنان تور خود را خالی کند و به کشتار بی رحمانه ملتها ادامه دهد؟» در نسخه طومارهای بحر المیت و در متن ماسوریٹیک به جای کلمه تور، کلمه شمشیر به کار رفته است.^۳ شارحان کتاب مقدس ترسایان معتقدند این مصرع به خوبی منتقل نشده و منظور از پر کردن و خالی کردن تور پیروزی های پی در پی او است. و لذا ما ان را سبک تر کردیم.^۴

حبقوق ۲: ۵؛

نسخه ماسوریٹیک چنین است: «به درستی شراب فریبنده است، مرد مغرور آرامی نمی پذیرد که شهوت خود را مثل عالم اموات می افزاید»، در طومار تفسیر حبقوق که در قمران بدست آمده جمله «به درستی شراب فریبنده است» وجود ندارد.^۵ ترجمه هزاره نو نوشته «شراب شخص متکبر را رسوا میکند» برخی نیز با توجه به متن قمران آورده اند «بدرستی که ثروت فریبنده است» ترجمه ترسایان

1. Martinez, The Dead Sea Scrolls Translated, Habakkuk Pesher, p. 197-202.

2. Ibid

3. Ibid

4. کتاب مقدس ترسایان پاورقی ذیل بند حبقوق ۱: ۱۷؛

5. Ibid

نیز نوشته «چقدر بیشتر آدم خائن نخواهد زیست» این ترجمه در پاورقی توضیح میدهد ترجمه این بند حدسی است.^۱

حبقوق ۲: ۱۵؛

«وای بر آن که همسایه خویش را می‌نوشاند، و با ریختن زهر خود او را مست می‌سازد، تا بر برهنگی اش بنگرد». به جای کلمه «برهنگی»، در طومارهای بحر المیت کلمه «جشن‌های او» آمده است.^۲ عموم مترجمین این بند را همان برهنگی ترجمه کردند.

نتیجه

آنچه گفته شد گزینش از صد ها بند مورد اختلاف در عهد عتیق بود تعداد آیات مورد اختلاف در نسخه های قدیمی عهدین بسیار بیشتر است جان برگن^۳ معتقد است اختلافات میان دو نسخه واتیکانی و سینیایی به اندازه‌ای است که یافتن دو بند پیاپی که در این دو نسخه به شکل غیریکسانی آمده باشند، آسان‌تر از یافتن موارد مشابه و یکسان است.^۴ بسیاری از این اختلافات از اهمیت زیادی برخوردار نیستند؛ اما برخی از آنها می‌توانند وجود خطا در کتاب مقدس را اثبات کنند و در نتیجه حدسی بودن نسخه‌های موجود را زیر سؤال ببرند. یکی از مدافعان مسیحی وجود این تناقضات را این گونه توجیه می‌کند:

سوء تفاهم گسترده‌ای ... در مورد به‌اصطلاح اشتباهات موجود در دست‌نوشته‌های کتاب مقدس وجود دارد و حتی عده‌ای تعداد این خطاها را دویست هزار مورد تخمین زده‌اند. در واقع این موارد نه خطا، بلکه فقط قرائت‌های مختلف هستند که بیشتر آنها صرفاً از دستور زبان سرچشمه می‌گیرند. این قرائت‌های مختلف در بین ۵۳۰۰ نسخه خطی منتشر شده و بنابراین تلفظ‌های مختلف یک حرف در یک کلمه از یک بند، در ۳۰۰۰ نسخه خطی به عنوان ۳۰۰۰ خطا محاسبه شده است. وستکات و هورت، دو تن از مشاهیر و استادان برجسته نسخه‌شناسی برآورد کرده‌اند که تنها یک ششم این مغایرت‌ها قابل توجه هستند و بقیه اصلاً ارزش مطرح‌شدن را ندارند، و این بدان معنی است که ۹۸/۳۳ درصد متن کتاب مقدس از هر ایراد و انتقادی به دور است.^۵

^۱ . ترجمه ترسایان پاورقی ذیل بند حبقوق ۲: ۵

^۲ . Ibid

^۳ . John W. Burgon

^۴ . Waite, Westcott & Hort's Greek Text and Theory Refuted. p. 8; Burgon, The Revision Revised, p. 12

^۵ . گایسلر، پاسخ به اتهام، ص ۱۸۱-۱۸۲

. فیلیپ شاف مورخ برجسته قرن نوزدهم در کتابی به نام همراه با عهد جدید یونانی و نسخه انگلیسی محاسبه نموده که از بین ۱۵۰۰۰۰ تفاوت شناخته شده در زمان او، ۴۰۰ مورد به نوعی بر مفهوم متن تأثیر می‌گذارند و از آن بین تنها ۵۰ مورد واقعاً مهم هستند.^۱ اما واقعیت این است که گستردگی اختلاف‌ها و تفاوت‌ها (حتی به همان اندازه ۱،۶۷٪ کل کتاب مقدس) در دو متنی که مدعی الهامی بودن است قابل چشم‌پوشی نیست؛ اما پس از اینکه فرانک مور کروس،^۲ نسخ کشف شده بحر المیت را ترجمه کرد متوجه شد بین این متن و متن موجود از عهد عتیق اختلاف اساسی وجود دارد.^۳ برخی دست‌نوشته‌های کتاب‌های خروج و سموئیل که در غار شماره چهارم یافت شده است تفاوت‌های شگرفی هم در زبان و هم در محتویات با متن ماسوریتیک دارند. برخی از محققان کتاب مقدس معتقدند با کشف این اختلاف‌ها، این مسئله به نحو روزافزونی آشکارتر می‌شود که عهد عتیق تا زمان قانونی‌شدن در حوالی سال ۱۰۰ میلادی، دستخوش تغییرات بسیاری بوده است.^۴ دن بارکر در توجیح این اختلافات مینویسد: «آیا اگر این گزارش‌ها با هم ناسازگاری نداشتند، نمی‌گفتید اینجا تبانی رخ داده است؟»^۵ دکتر بارت ارمن نویسنده یکی از پرفروش‌ترین کتاب‌های دهه اخیر در نقد کتاب مقدس در وبسایت رسمی خود می‌نویسد: حقیقت این است که در برخی موارد، ما اصل این سخنان (کلام خدا) را نداریم و در بسیاری موارد خود سخنان مشکوک هستند (باید متذکر بشوم که وضعیت شناخت ما از کتاب مقدس عبری اصلی، خیلی خراب است. وضعیت لفظی متن کتاب مقدس عبری، واقعاً نابسامان است.^۶

منابع

۱. گایسلر، پاسخ به اتهام، ص ۱۸۱-۱۸۲
۲. Frank Moore Cross
۳. عثمان، مخطوطات البحر المیت، ص ۳۴
۴. Fagan, The Oxford Companion to Archeology, entry on the "Dead sea scrolls".
۵. Barker, Dan. "Did Jesus Really Rise from the Dead?." Debate with Michael Horner at the University of Northern Iowa, April 2 (1996).
۶. Ehrman, "Why Textual Variants Matter for the Rest of Us", Retrived: <https://ehrmanblog.org/>.

الصوری، اسحاق. (۲۰۰۸ م). *التوراة السامریة*، قاهره: مكتبة زهران
 عثمان احمد. (۱۹۹۶ م). *مخطوطات البحر الميت*، قاهره: دارالشروق
 القس یوسف خلیل، صموئیل. (۱۹۹۳ م). *المدخل الى العهد القديم*، قاهره: دارالثقافة المسيحية،
 کاظمی، محمد مهدی (۱۳۹۴). بررسی طومارهای بحر الميت و نقش آن در اثبات اصالت کتاب
 مقدس، پایان نامه حوزه علمیه قم، دفاع
 کتاب مقدس ترسایان. (۲۰۱۵ م) مقدمه و توضیحات طبق ترجمه: بین کلیسای کتاب مقدس،
 کانون یوحنا رسول. سایت ایران کاتولیک (<http://irancatholic.com>)
 کتاب مقدس، (۲۰۰۵) ترجمه قدیم، انتشارات ایلام
 کتاب مقدس، (۲۰۱۱) ترجمه هزاره نو، انتشارات ایلام
 گایسلر، نورمن، پاسخ به اتهام، بی جا: بی نا، بی تا.
 یادین، ایگال. (۱۳۹۰ ش). *سرگذشت طومارها*، ترجمه: سعید کریم پور، قم: نشر ادیان.

References

- Bacher, Wilhelm. (1996) "Targum." *Jewish Encyclopedia* 12(1906): 57-63
- Barker, Dan. "Did Jesus Really Rise from the Dead?." *Debate with Michael Horner at the University of Northern Iowa, April 2* .
- Barton, William E., *the Samaritan Pentateuch*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016.
- Bible, H. (1996). New Living Translation. "Holy bible." *Carol Stream, IL: Tyndale*
- Bible, H. (2007). New International Version,(Holy Bible). *Australia. Author.*
- Bible, H. (2013) International Standard Version. Davidson Press, LLC; Release 2.0, Build 2014.01.14 edition
- Bible, H. (2018) English Standard Version. Crossway
- Bible, H. (2018) New Heart English Bible. TheBiblePeople; First Edition
- Bible, H. (2020) Berean Standard Bible. BSB Publishing
- Bible, H. Bauscher, David (2007) Aramaic Bible in Plain English Lulu.com; 2nd edition.
- Bible, H., & Translation, N. E. (2004). Holman Christian Standard Bible. *Nashville : Holman Bible.*
- Bible, Holy. (1995) "New american standard bible." *Grand Rapids: World* .
- Bible, Holy.(1970.) *The new American bible*. New York, NY: Catholic Bible Publishers,

- Bible, K. J. (1996). *King James Bible* (Vol. 19). Proquest LLC.
- Bible, K. J. AN EVALUATION OF THE NEW KING JAMES BIBLE.
- Bible, N. E. T. (2001). New English Translation.
- Blumell, L. H. (2011). A Text-Critical Comparison of the King James New Testament with Certain Modern Translations. *Studies in the Bible and Antiquity*,
- Bowden, John,(2005), *Christianity: The Complete Guide*, London: Continuum.
- Brenton. Lancelot C.L. (1970)Brenton Septuagint Translation. Zondervan Publishing House
- Ehrman, Bart D., (retrived on 26 March, 2017) “*Why Textual Variants Matter for the Rest of Us*” ; , from <https://ehrmanblog.org/why-textual-variants-matter-for-the-rest-of-us/>
- Fagan,B.M (1997). *The Oxford Companion to Archeology*,” Oxford University Press.
- Foos, H. D., and L. Paige Patterson. (2000): "The revelation, inspiration, and inerrancy of the Bible." *The fundamentals for the twenty-first century: Examining the crucial issues of the Christian faith* , Foundation; 1st edition
- Gill, John.(2019) "John Gill’s exposition of the entire Bible.freegrace.
- Heiser, Michael, "Deuteronomy 32:8 and the Sons of God" , *BiBLiOTHECA SACRA 158* (January-March 2001) 52-74.
- Howell,“Masorah”(retrivedon2022-3-14:) <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/10465-masorah>
- Jaspar James Ray, God Wrote only one Bible (1955, Junction City, Ore.) [1] Archived 2016-08-02 at the Wayback Machine
- Martinez, Florentino Garcia,(1996), *the Dead Sea Scrolls Translated: The Qumran Texts in English*, Eerdmans.
- Metzger, Bruce M (1971) A Textual Commentary on the Greek New Testament A Companion Volume to the UBS Greek New Testament, United Bible Societies) loc.cit.; UBS version loc.cit.
- Paulien, J. (1991). The Text of the New Testament: *An Introduction to the Critical Editions and to the Theory and Practice of Modern Textual Criticism [review]/Kurt Aland and Barbara Aland*; translated by Erroll F. Rhodes.
- Peter J. Thuesen, (1999) *In Discordance with the Scriptures: American Protestant Battles over Translating the Bible* , oxford University Press)

- Ryle, Herbert Edward,(2009), *Cambridge Bible for Schools and Colleges*, BiblioBazaar.
- Spence, H. D. M. and Joseph S.(1996), *The Pulpit Commentary*, from biblehub.com.
- Waite, D. A. "Westcott & Hort's Greek Text and Theory Refuted." *The Bible For Today Inc* .
- Warfield, Benjamin Breckinridge, Samuel G. Craig, and Cornelius Van Til. (1970.) *The inspiration and authority of the Bible*. Presbyterian and Reformed Publishing Company,